

ezredesről lásd Reviczky Ádám: *Vesztes háborúk – megnyert csaták*. Magvető, Bp., 1985.

105. *FÁA*, 2:175–176. o.

106. Róder visszaemlékezései 1959 márciusában keletkeztek. *Uo.*, 202–206. o. Tanító tevékenységéről nincsenek közelebbi ismereteink.

107. *Uo.*, 286–304. o.

108. A törvénytervezetet 1942. június 10-én terjesztette a honvédelmi miniszter a parlament elé. Alapjául azok a megbeszélések szolgáltak, amelyeket az egyes osztályokon március 3-ig folytattak. Június és július folyamán a parlament mindkét házában elhangzott felszólalásokból, köztük a Baký Lászlóéból, Meskó Zoltánéból és Bartha Károlyéból részleteket közöl *FÁA*, 1:445–499. o.

109. *Uo.*, 490–499. o. A rendeletet a *Honvédségi Közlöny* 1942. december 28-i 58. sz. tette közzé. A németek természetesen a legapróbb részletekig ismerték mindezeket az intézkedéseket. Lásd *RLB*, 52. dok.

110. Nagy, *i. m.*, 109–110. o. Nagy valószínűleg az 1942. november 6-i, szigorúan bizalmas rendeletre utal, amelyet később tárgyalunk.

111. 120 780. eln. KMOF–1942. sz. rendelet. *FÁA*, 2:96–106. o.

112. A rendelet megnevezi, hogy az I., a VII. és a VIII. munkaszászólaljból kiket vezényelnek el kiképzésre. Ezeket munkaszolgáltatásoknak, a többieket kisegítő munkásoknak hívja. A XI., a XII. és a XVIII. munkaszászólaljat 1943 késő nyarán állították föl. Nem sokat tudunk róluk, azt sem, hogy hol jelölték ki az állomáshelyüket. Vö. *FÁA*, 1:LXXXVI, 2:97., 103., 153., 157., 328., 370–376., 402. és 639. o.

113. A zsidók általános behívására vonatkozó szándékát Kállay a kormányzó párt 1942. október 22-i ülésén jelentette be. Nicholas Kállay: *Hungarian Premier*. Columbia University Press, New York, 1954, 122–124. o.

114. A néhány falragasz szövegét lásd *FÁA*, 2:144–146. o., továbbá *uo.*, a IV. sz. mellékletben.

115. 5600 M. 1b–1942. sz. rendelet, *uo.*, 2:130–135. o.

116. *Uo.*, 2:148–149. o. Az ide kapcsolódó dokumentumokat lásd 149–172., és 255–274. o.

117. 1943. március 28-án behívták a férfiak 25–37 éves korosztályait. Július 1-jén rendkívüli behívások voltak, amelyek az 1906–18 és az 1919–22 közötti születésűek bizonyos kategóriáit érintették. Július 19-én a 38–42 év közötti évfjártok kerültek sorra. *Uo.*, 308–312., 367–369. és 379–383. o.

118. 97/Om. KMOF–1943. sz. rendelet. *Uo.*, 363–367. o. Ez a rendelet minden valószínűség szerint Nagy Vilmos minisztersége idején készült. Ebben az időszakban különböző intézkedések születtek, hogy javítsanak a zsidó munkaszolgáltatások helyzetén. Közéjük tartozott az a terv, amely 1943. április–június táján merült fel, hogy az országhatárokon belül állomásozó századokhoz rabbikat is bevonultatnak, továbbá az 1943. április 7-i rendelet, amely a zsidó munkaszolgáltatások közvetlen családtagjait (feleség, gyerekek és szülők) hadi járadékra jogosultnak minősítette. Ennek összegét 1943. november 23-án felemelték. *Uo.*, 320–328., 330–337. és 445–446. o.

119. A nyilasok uralma idején Nagy Vilmost Sopronkőhidára vitték, és az ottani fegyházban tartották fogva, majd amikor közeledett a Vörös Hadsereg, Németországba szállították, s ott szabadították föl az amerikaiak. Lemondásának előzményeiről és körülményeiről, valamint sorsa alakulásáról a nyilasuralom idején, a *Végzetes esztendő*k ben számolt be a 133–154. és 263–268. oldalakon. 1976 júniusában Budapest közelében, Klotildligeten halt meg 92 esztendőskorában, nyugdíjasként.

120. Az 1944. évi deportálások idején Csatay azon kevesek közé tartozott – ha